

مرکز حقوق کیفری بین المللی ایران
Iranian Center for
International Criminal Law

پرسش و پاسخی درباره محاكمه حسين هابره

خرداد 1395

دهد. نیویورک تامز این پرونده را "مرحله برجسته‌ای جهت برقراری عدالت در آفریقا" نامید.

پرسش‌ها و پاسخ‌های زیر در مورد پرونده اطلاعات بیشتری ارائه می‌دهد.

حسین هابره کیست؟

حسین هابره از سال 1982 تا زمان عزل وی توسط ادريس دبی ایتنو، رئیس جمهور کنونی در سال 1990 رئیس جمهور چاد بود. از آن پس هابره در سنگال در تبعید به سر میبرد.

سازمان دیده بان حقوق بشر در یک گزارش 714 صفحه‌ای مدارکی را در مورد مسئولیت دولت هابره برای کشتارهای سیاسی گسترده، شکنجه‌های سیستماتیک و هزاران بازداشت اجباری ارائه داد. دولت به صورت دوره‌ای جمعیت‌های غیر نظامی و گروه‌های نژادی مختلف مانند عرب‌های چاد را هدف قرار می‌داد. زمانی که دولت متوجه شد که روسای گروه‌های مذکور حکمرانی هابره را تهدید کرده‌اند اعضای آن‌ها را به صورت دست جمعی دستگیر می‌کرد یا به قتل می‌رساند.

کمیسیون حقیقت‌یابی چاد در سال 1992 دولت هابره را متهم به شکنجه سیستماتیک نمود و اعلام نمود که 40000 نفر در طول حکمرانی وی کشته شده‌اند. اکثر سوءاستفاده‌های از قدرت در حکومت هابره، توسط پلیس اداره اطلاعات و امنیت ارتکاب می‌یافت. رئیس اداره مذکور مستقیماً به هابره گزارش اقدامات خود را ارائه می‌کرده است.

سرانجام پس از سال‌ها انتظار، در تاریخ 30 می 2016 دادرسان «شعب فوق العاده آفریقایی» در سنگال حکم به محکومیت دیکتاتور سابق چاد، حسین هابره، نمودند. هابره به دلیل ارتکاب جرایم علیه بشریت، شکنجه و جرایم جنگی محکوم شناخته شد.

شعب فوق العاده، محکمه‌ای است که با توافق میان دولت سنگال و اتحادیه آفریقایی در فوریه 2013 به منظور تعقیب "شخص یا اشخاص" دارنده بیشترین مسوولیت در ارتکاب جرایم بین المللی در کشور چاد و بین سال‌های 1982 تا 1990 میلادی یعنی زمانی که هابره پست ریاست جمهوری کشور چاد را بر عهده داشت، برپا گردید. این دادگاه تقریباً 25 سال بعد از سقوط دولت هابره ایجاد شد در سال 2012 زمانی که مکي سل - Macky Sall - رئیس جمهور سنگال شد، دیوان بین المللی دادگستری رای داد تا سنگال هابره را مورد تعقیب قرار دهد یا او را مسترد کند. این پروسه منتهی به تشکیل یک دادگاه ویژه در سنگال شد.

دادگاه در تاریخ 20 جولای 2015 فعالیت خود را آغاز نمود و در 11 فوریه 2016 بعد از استماع شهادت 93 شاهد و ادعاهای نهایی به فعالیت خود خاتمه داد. شعب فوق العاده اولین دادگاه در سراسر جهان هستند که در آن دادگاه‌های یک کشور حاکم سابق کشور دیگر را به دلیل جرایم اظهاری حقوق بشری مورد تعقیب قرار میدهد و به علاوه اولین مورد از اعمال صلاحیت جهانی است در آفریقا است. صلاحیت جهانی به دادگاه‌های ملی اجازه میدهد جدی‌ترین جرایم را حتی در صورت ارتکاب در خارج از کشور و حتی توسط شخص خارجی و علیه قربانیان خارجی مورد بررسی قرار

نقش دولت چاد در مورد تعقیب قرار دادن هابره چه بود؟

دولت چاد حمایتش را از تعقیب هابره اعلام نمود و در سال 2002 مصونیت هابره را از تعقیب قضایی خارجی مرتفع کرد. اما به پیشبرد پرونده به طور معناداری کمک نکرد تا زمانی که پذیرفت کمک مالی به دادگاه بنماید.

تحقیقات چگونه انجام شد؟

قضات تحقیق تحقیقات خود را با دسترسی به تعداد چشمگیری از مدارک جمع اوری شده در طی سالها از زمان سقوط هابره، از جمله تحقیقات چاد و بلژیک در جرایم ادعا شده علیه هابره، آغاز کردند.

دادرسان شعب تحقیق فایل‌های زیادی را از بازپرسان بلژیکی که در طی چهار سال تحقیقات در مورد هابره انجام داده بودند به دست آوردند.

در 3 می 2013 سنگال و چاد "قرارداد همکاری قضایی" جهت تسهیل تحقیقات اتاقها در چاد امضا نمودند.

قضات تحقیق 4 ماموریت در آگوست تا سپتامبر 2013، دسامبر 2013، مارچ-ژوئن 2014، می تا ژوئن 2014 انجام دادند. دادستانی کل و ماموران پلیس این 4 قاضی را همراهی کردند. در طول ملاقاتهایشان، قضات اظهاراتی را از 2500 قربانی مستقیم و غیر مستقیم و شاهدان اصلی از جمله ماموران سابق دولت هابره جمع اوری کردند.

همچنین، دادرسان کپی فایل‌های سازمان اطلاعات هابره را که دیده بان حقوق بشر در سال 2001 بازبایی کرده بود به دست آورد. در میان دهها هزار اسناد، لیست‌های روزانه زندانیان و مردگان در بازداشت، گزارشات تحقیقات، نظارت و گواهی فوت یافت شدند. در این فایلها به تنهایی هابره 1262 تماس از سوی اداره اطلاعات در خصوص وضعیت 898 بازداشتی دریافت کرده بود.

ایالات متحده و فرانسه هابره را به عنوان سدی در مقابل معمر قذافی لیبی که طرحهای توسعه طلبانه در شمال چاد داشت می-دانستند و وی را مورد حمایت قرار میدادند. در زمان ریاست جمهوری ریگان، ایالات متحده حمایت پنهانی سیا را به هابره برای به دست گرفتن قدرت در سال 1982 اعطا نمودند و سپس برای دولت وی کمک‌های گسترده نظامی فراهم آورد. همچنین ایالات متحده از پایگاه‌های مخفیانه در چاد برای سازماندهی سربازان لیبیایی اسیر شده جهت انجام فعالیتهای ضد قذافی در اواخر 1980 بهره‌ها می برد.

اتهامات هابره چیست؟

در تاریخ 2 جولای 2013 چهار قاضی تحقیق شعب فوق العاده، هابره را برای ارتکاب جرایم علیه بشریت، شکنجه و جرایم جنگی مورد تعقیب قرار دادند. در تاریخ 13 فوریه 2015 پس از انجام یک تحقیق 19 ماهه، قضات مدارک و شواهد کافی علیه هابره در خصوص جرایم علیه بشریت و شکنجه به عنوان عضوی از "اقدام جنایی مشترک" و جرایم جنگی بر اساس "مسئولیت فرماندهی" یافتند.

چه جرایمی در صلاحیت دادگاه قرار می‌گیرد؟

اساسنامه شعب فوق العاده صلاحیت رسیدگی به جرایم پاکسازی نژادی، جرایم علیه بشریت، جرایم جنگی و شکنجه به صورتی که در اساسنامه تعریف شده است را به رسمیت شناخته است. تعاریف به صورت کلی دنبال رو مواد اساسنامه دیوان کیفری بین المللی و سایر دادگاههای بین المللی است. جرایم باید در چاد در زمان حکمرانی هابره یعنی در تاریخ‌های بین 7 ژوئن 1982 تا اول دسامبر 1990 رخ داده باشند.

ثبت نام کردند. دو تیم از وکلا به عنوان نماینده طرفهای مدنی، از شاهدان سوال پرسیدند مدارکی را ارائه نمودند و در ادعاهای پایانی شرکت کردند. یک مقاله نظری در نیویورک تامز نوشت "هرگز در دادگاهی برای جرایم جمعی صدای قربانیان تا این اندازه نافذ نبوده است."

آیا قربانیان خسارت دریافت می‌کنند؟

تحت اساسنامه، در صورت محکومیت، دادگاه حکم جبران خسارت را برای متهم صادر می‌کنند. این خسارات میتواند به صندوق قربانیان داده شود. این کمک ممکن است کمک‌های داوطلبانه از سوی دولتهای خارجی، نهادهای بین‌المللی و سازمانهای غیر دولتی باشد. جبران خسارت‌ها از صندوق قربانیان به روی تمام قربانیان به صورت جمعی و فردی خواه در دادگاه هابره حضور پیدا کرده باشند یا خیر باز خواهد بود. سر قاضی Gberdao Gustave Kam گفته است که اگر هابره مجرم شناخته شود یک سری استماعیات دیگر برای خساراتهای وارده به طرفهای مدنی صورت خواهد پذیرفت.

چگونه دادستانان و قضات انتخاب شدند؟

دادستانان و قضات بازپرسی توسط وزارت دادگستری سنگال نامزد و از سوی رئیس کمیسیون اتحادیه آفریقا انتخاب شدند.

دادگاه‌ها چگونه تامین بودجه میشوند؟

اتاقها غالباً توسط کشورهای اهدا کننده تامین بودجه میشوند. در نوامبر 2012 سنگال و کشورهای اهدا کننده موافقت کردند تا بودجه 8.6 میلیارد دلاری برای برگزاری دادگاه‌های هابره پردازند. تعهدات چاد (2 میلیون فرانک) اتحادیه اروپا 2 میلیارد یورو هلند 1 میلیون یورو، اتحادیه آفریقا 1 میلیون دلار، ایالات متحده 1 میلیون دلار، بلژیک 500000 یورو، آلمان 500000 یورو، فرانسه 300000، لوگزامبورگ 100000 یورو میباشد. هلند همچنین حمایت‌های بیشتری را به کنسرسیوم توسعه مبذول داشته است. به

قضات همچنین کارشناسانی را برای تحلیل داده، کالبد شکافی، خط شناسی، زمینه تاریخی دولت هابره، کارکردها و ساختار فرماندهی نیروی نظامی هابره تعیین کردند.

سر باز زدن هابره و وکلای منتخبش از همکاری با دادگاه چه تأثیراتی داشته است؟

بار اثبات مجرمیت متهم فراتر از شکهای منطقی همیشه بر عهده دادستانی است. با این حال، اگر متهم تصمیم بگیرد که با دادگاه خود همکاری نکند که البته این امر باعث میشود که به صورت اجتناب ناپذیری اعمال حق خود را در دفاع مؤثر نادیده گرفته شود که شامل توانایی به چالش کشاندن شواهد علیه متهمان و فرصت زیر سوال بردن پرونده دادستانی است.

استراتژی دفاعی وکلای خوانده چه بود؟

وکلائی تسخیری سعی کردند نشان دهند که هابره در جرایم ارتكابی دخیل نبوده است و اعتبار تعداد شاهدان، مخصوصاً آنهایی که مستقیماً قربانی هابره بودند را زیر سوال بردند. آنها اظهار کردند که اتهامات علیه هابره بخشی از رسانه‌های اغراق آمیز و کمپینهای سیاسی ایجاد شده توسط سازمان عفو بین‌الملل و کمیته حقیقت یاب چاد بوده است که سپس توسط دیده بان حقوق بشر با حمایت دولت کنونی چاد کنترل شده است.

وکلا گفتند که هابره یک وطن پرست و متعهد به دفاع از چاد علیه تجاوز لیبی و شورشیان متعاقب بوده است (اگر به خاطر هابره نبود امروز چاد وجود نداشت و بخشی از لیبی شده بود). پاسخ هابره جنگ با شورشیان بوده است نه غیر نظامیان. DDS تحت اختیار وی نبوده بلکه تحت کنترل وزارت داخلی بوده است.

نقش قربانیان در دادگاه چه بود؟

به قربانیان اجازه داده شده بود که در دادگاه‌ها به عنوان طرف‌های مدنی حضور یابند. بیش از 4000 قربانی به عنوان طرف‌های مدنی

دادگاه هابره گامی رو به جلو در دولت‌های افریقایی است که مسئولیت تعقیب جرایم بین‌المللی جدی را بر عهده گرفته است. با این حال دادگاه هابره اهمیت ICC و استفاده از صلاحیت جهانی توسط دولت‌های غیر افریقایی از جمله دادگاه‌های اروپایی برای جرایم ارتکاب یافته در افریقا نفی نمی‌کند. این ابزارها غالباً تنها امیدهای موجود برای عدالت قربانیان افریقایی است.

عدالت بین‌المللی به صورت غیر یکنواخت اعمال شده است. کشورهای قوی و متحدانشان زمانی که جرایم جدی در سرزمینشان ارتکاب می‌یابد، مخصوصاً به دلیل ناکامی در تصویب معاهده ICC و به دست آوردن تأثیرات سیاسی در شورای امنیت ملل متحد غالباً قادر به اجتناب از عدالت هستند.

سازمان‌های غیر دولتی فعالانه برای دولت‌های افریقایی جهت ارتقا عدالت بین‌المللی و دستیابی به آن در راستای محدود سازی معافیت از مجازات به واسطه ارتکاب جنایات زیاد کمپین کردند.

چرا هابره در چاد مورد تعقیب قرار نگرفت؟

چاد هرگز درخواست استرداد هابره را ننمود و شک‌های جدی وجود داشت که هابره برخوردار از دادگاه بی طرف و منصفانه گردد، زیرا چاد جایی است که هابره در حکم غیابی برای اتهامات اظهاری در شورش 2008 به مرگ محکوم شده بود. در جولای 2011 رئیس‌جمهور وید، هابره را تهدید به تبعید کرد اما روزهای بعد تصمیم خود را در مقابل فریاد بین‌المللی در خصوص خطر کشته شدن یا مورد رفتار ناروا قرار گرفتن هابره بازپس گرفت.

چرا دیوان کیفری بین‌المللی نتوانست هابره را مورد تعقیب قرار دهد؟

دیوان کیفری بین‌المللی تنها بر جرایم ارتکاب یافته در 1 جولای 2002 زمانی که به اساسنامه ترتیب اثر داده شد صلاحیت

علاوه کانادا، سوئیس و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ کمک‌های فنی ارائه کردند. کمیته هدایت کننده به ریاست اتحادیه اروپا و متشکل از سنگال و اهداکنندگان مالی گزارش‌های دوه ای را دریافت و تایید مینماید

بعد از اتمام دادگاه هابره سرانجام شعب فوق العاده چه می‌شود؟

زمانی که رأی دادگاه در خصوص پرونده هابره نهایی گردد شعب فوق العاده منحل خواهند شد

اهمیت تحت تعقیب قراردادن هابره تحت صلاحیت جهانی چیست؟

همانطور که پرونده هابره نشان داد، صلاحیت جهانی یک شبکه امنیت مهم برای تضمین این امر است که زمانیکه نتوان مظنونان به ارتکاب جنایات را در دادگاه‌های کشوری که جرایم اظهاری ارتکاب یافته است یا در دادگاه بین‌المللی مورد تعقیب قرار داد، از معافیت از مجازات در دولت ثالث برخوردار نمیشوند. طی 20 سال گذشته استناد به صلاحیت جهانی افزایش یافته است. برای تحکیم مبارزه علیه معافیت از مجازات برای اکثر جرایم جدی، لازم است دادگاه‌های موجود در تمام قاره‌ها از صلاحیت جهانی استفاده کنند. اتحادیه افریقا دولتهای عضو خود را تشویق به اتخاذ قوانین برای اعطای صلاحیت جهانی در خصوص جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت و پاکسازی نژادی به دادگاه‌های ملی کرده است. همچنین دولتهای عضو تشویق به اتخاذ اقداماتی برای ایجاد شبکه دادستانان ملی که بر روی پرونده‌های جرایم جنگی کار میکنند شده‌اند. تحقیقاتی در جنوب آفریقا و سنگال در خصوص مبانی صلاحیت جهانی آغاز شده است.

چگونه این دادگاه سازگار با انتقادات مربوط نقش عدالت جهانی در افریقا و ادعاهای مربوط به این موضوع می‌شود که پرونده‌های صلاحیت جهانی افریقایی‌ها را هدف قرار می‌دهند؟

دارد. جرایمی که حسین هابره به آن متهم شد در سالهای 1982 و 1990 رخ دادند.

www.icicl.org

info@icicl.org

Address: 118, 5037 JV, Netherlands

تهیه شده در:

واحد آموزش مرکز حقوق کیفری
بین المللی ایران

با همکاری: لادن افشاری